

JAMIYAT BARQAROR TARAQQIYOTINING IJTIMOIIY OMILLARI

Latipov Sardor

NavDPI Ijtimoiy fanlar kafedrasida mustaqil tadqiqotchisi

Annotatsiya

Korrupsiya jinoyatchiligi – sinfiy va tarixan o'zgaruvchan hodisa. Ye.I.Kairjanov fikriga ko'ra, "jinoyatchilik tushunchasi xususiy mulk paydo bo'lishi va jamiyat antagonistik sinflarga parchalanishi natijasida vujudga kelganini hech kim inkor eta olmaydi. Sinfiy jamiyat paydo bo'lishidan oldin jinoyat tushunchasi ham, jinoyatchilik ham mavjud bo'lmagan".

Kalit so'zlar: jinoyatchilik tushunchasi, korrupsiya, xususiy mulk.

SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF SOCIETY SOCIAL FACTORS

Abstract

Corruption crime is a class and historically changing phenomenon. According to Ye.I. Kairjanov, "no one can deny that the concept of crime arose as a result of the emergence of private property and the division of society into antagonistic classes. Before the emergence of class society, neither the concept of crime nor criminality existed.

Key words: concept of crime, corruption, private property.

O'zbekiston olimlari tomonidan "korrupsiya" tushunchasiga quyidagicha ta'rif berilgan, Sh.R.Qobilov "Korrupsiya bozor qoidalariga binoan xizmatlarni ixtiyoriy ravishda oldi-sotdi qilish emas, balki ularni ko'rsatish uchun g'ayriqonuniy haq olishdir". Demak, shuni anglash mumkinki korrupsiya g'ayriijtimoiy, g'ayriqonuniy xizmat ko'rsatishdir.

B.J.Axrorov "Korrupsiya so'zi adabiyotlarda turlicha talqin qilinadi. Uning yagona tushunchasi yo'q, u bir necha jinoyatlarni o'zida mujassamlashtirishi mumkin. Xatto xalqaro tashkilotlarning tavsiyalaridan ham uning yagona tushunchasini yaratib bo'lmaydi", deb fikr bildiradi. Korrupsiya mansabdor shaxslar tomonidan davlat hokimiyati yoki boshqaruvi vakolatlaridan foydalangan holda shaxsiy manfaatlarni ko'zlab sodir etiladigan jinoyatlar yig'indisidir. Korrupsiya deganda mansabdor shaxslar tomonidan hokimiyat yoki mansab vakolatlaridan qonunga zid ravishda foydalanib, ommaviy tarzda moddiy yoki nomoddiy manfaatdorlikka erishish tushuniladi".

R.A.Zufarov "korrupsiyani oddiy poraxo'rlikdan ajratib bo'lmaydi. Korrupsiyachi mansabdor shaxs bir marta beriladigan mukofotlarni olmasdan u boshpana bo'lgan jinoyat tuzilmasi xizmatida turib, shu tufayli u keltirilgan daromadning o'ziga tegishli ulushini oladi" deb xisoblaydi.

Yuqoridagi keltirilgan tushunchalardan shuni anglashimiz mumkinki, korrupsiya atamasiga adabiyotlarda turlicha ta'riflarni uchratish mumkin. Yuqorida bayon etilgan ta'riflar tahlili quyidagi xulosalarga kelish imkonini beradi:

*Birinchi*dan, korrupsiya bu - murakkab ijtimoiy hodisa, pirovard natijada bu illat jamiyat hayotining kundalik me'yoriga aylanishi oqibatida butun fuqarolik jamiyati va davlatning inqiroziga olib keladi;

Ikkinchidan, ko'rsatilgan sub'ektlar o'z mansab mavqeidan, xizmat lavozimidan, huquqiy maqomidan va egallagan lavozimining nufuzidan xizmat (ya'ni davlat xizmati va xususiy sektor tashkilotlaridagi xizmat) manfaatlariga hamda huquq va axloqning belgilangan qoidalariga zid ravishda foydalanadilar;

Uchinchidan, ko'rsatilgan sub'ektlarning mazkur faoliyati shaxsiy boyish maqsadida yoki o'zga shaxslarning manfaatlarida yoxud korporativ manfaatlarda amalga oshirilishi mumkin va h.k.

Demak, guvohi bo'lganimizdek, korrupsiya tushunchasiga xalqaro normalar, yuridik adabiyotlarda va olimlarning fikrlarida bir-biriga yaqin talqinlar berilgan. Shunday qilib, **korrupsiya bu** – eng avvalo, murakkab ijtimoiy hodisa xisoblanib juda katta latentlikka ega bo'lgan, jamiyat hayotining kundalik me'yoriga aylanishi natijasida butun jamiyati va davlatning inqiroziga olib keluvchi illatdir.

Milliy qonunchiligimizda ham mazkur tushunchaning mohiyati ochib berilgan. O'zbekiston Respublikasining 2017 yil 3 yanvardagi "Korrupsiyaga qarshi kurashish to'g'risida"gi O'RQ-419-sonli Qonuni qabul qilinishi bilan korrupsiya tushunchasiga nisbatan rasmiy ta'rif berildi.

Mazkur Qonunning 3-moddasi mazmuniga muvofiq, "**Korrupsiya** — shaxsning o'z mansab yoki xizmat mavqeidan shaxsiy manfaatlarini yoxud o'zga shaxslarning manfaatlarini ko'zlab moddiy yoki nomoddiy naf olish maqsadida qonunga xilof ravishda foydalanishi, xuddi shuningdek bunday nafni qonunga xilof ravishda taqdim etish"dir. Mazkur rasmiy ta'rif orqali "korrupsiya" tushunchasining mohiyati yuqorida keltirilgan ta'riflarga nisbatan anchayin mukammal tarzda ochib berilganligining guvohi bo'lishimiz mumkin.

Ushbu ta'rifdan tushuniladiki:

- korrupsiyaning sub'ekti mansabdor shaxslar yoki xizmatchilar bo'lishi mumkin;
- korrupsiya nafaqat o'z manfaatlarini, balki o'zga shaxslarning manfaatlarini ko'zlab ham sodir etilishi mumkin;
- korrupsiyani sodir etishdan ko'zlangan naf faqatgina moddiy emas, nomoddiy shaklda ham bo'lishi mumkin;
- ushbu harakatlar shaxsning o'z mavqeidan qonunga xilof ravishda foydalanishi orqali sodir etiladi;
- yuqoridagicha nafni qonunga xilof ravishda taqdim etish, ya'ni muayyan vakolatga ega bo'lgan shaxsni;
- korrupsiyaviy jinoyatni sodir etishga undagan holda ta'sir o'tkazish ham korrupsiyaviy jinoyat sanaladi.

Adabiyotlar

1. Mipziyoev Sh.»Yangi O'zbekiston» gazetasi bosh muhappipi Salim Doniyopov savollapiga javoblari // «Yangi O'zbekiston» gazetasi. – Toshkent: 2021 yil 17 avgust.

2. Abdullaeva N.B. Dizayn va badiiy-estetik madaniyat // Monogpafiya. Toshkent: Turon-iqbol, 2016. 117 b.

3. Nupmatova M.A. Shaxs kamolotida axloqiy va estetik qadriyatlarining uyg‘unligi// Monografiya. – Toshkent: Univepsitet,2009. – 6 b.
4. Kairjanov Ye.I. Kriminologiya (общая часть). Алматы, 1995 // <http://lawlibrary.ru/izdanie20752.html>
5. Qobilov Sh.R. Korrupsiyaga qarshi kurashish: iqtisodiy, ma’naviy-ma’rifiy choralari va yo‘llari . Monografiya 2015.160-b
6. Axrorov B.J. Mansabdor va ma’sul mansabdor shaxs tushunchalarini farqlash xususiyatlari va huquqiy mohiyatlari. // TDYuI ilmiy maqolalar to‘plami. – 2005. – №2. – B. 90-95 .
7. Zufarov R. Poraxo‘rlik- korrupsiya negizi// Davlat va huquq. – Toshkent, 2000. – №4. – B.42.